

Fraude-risicoanalyse:
Risico's op fraude in het ontwerp nieuwe
financieringssysteem kinderopvangtoeslag

Datum 10-11-2015
Status Concept

CONCEPT

Aanvrager Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Uitvoerder Platform bijzondere opsporingsdiensten

Contactpersonen Functioneel Parket (OM) en
 FIOD

1 Managementsamenvatting

1.1 Inleiding

1.1.1 Aanleiding en doelstelling

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) werkt momenteel een nieuwe financieringssysteem uit voor de kinderopvangsector. In de Kamerbrief *Kamerbesluit nieuwe financieringssysteem kinderopvang*¹ beschrijft het kabinet de hoofdlijnen van het nieuwe systeem. Als onderdeel van de Rijksbrede aanpak fraude moet nieuwe ontwerpwetgeving getoetst worden op fraudegevoeligheid. Het ministerie van SZW heeft daarom het Platform bijzondere opsporingsdiensten² verzocht een dergelijke fraude-risicoanalyse uit te voeren voor de nieuwe financieringssysteem in de kinderopvang.

Doel van deze analyse is een inschatting te maken van de fraudegevoeligheden in het nieuwe systeem. Aanbevelingen die hieruit volgen om deze risico's in het wetsontwerp te ondervangen, kan SZW benutten om het wetsontwerp zo fraudebestendig mogelijk te maken.

1.1.2 Beperkingen

Het wetsontwerp en het systeem van toezicht en handhaving zijn momenteel volop in ontwikkeling.

Veel van de risico's, met name op het gebied van toezicht en handhaving, worden al meegenomen in de vormgeving van het toezichtstelsel en zullen zich dus naar verwachting niet manifesteren zoals hier beschreven.

Het gaat hier bijvoorbeeld om sanctiemogelijkheden voor de nieuwe toezichthouder. In het ontwerp van het financieel toezicht zoals weergegeven in de notitie 'Ontwerp financieel toezicht directe financiering kinderopvang' van de Projectgroep Toezichtketen worden al vele randvoorwaarden gesteld voor een effectief toezichtstelsel.

De risico's die in dit rapport worden beschreven wijzen bijvoorbeeld op de risico's van het *niet* introduceren van bepaalde mogelijkheden voor de toezichthouder of het *niet* combineren van databronnen.

Het benoemen van deze risico's is nadrukkelijk niet het uitspreken van de verwachting dat al deze risico's werkelijkheid zullen worden.

1.1.3 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag luidt:

Welke risico's op fraude met kinderopvangtoeslag kunnen wij bij de nieuwe financieringssysteem verwachten en welke aanbevelingen kunnen wij doen om deze bij het wetsontwerp te ondervangen?

Dit rapport behandelt de volgende deelvragen:

1. Welke risico's bieden de hoofdprocesstappen van de ontwerpwetgeving om te frauderen?

¹ Kamerstukken II, 2014-15, 31 222, nr 227 (<http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2015D21484>)

² Het Platform bijzondere opsporingsdiensten is een samenwerkingsverband van de vier bijzondere opsporingsdiensten (FIOD, ISZW-IOD, NVWA-IOD, ILT-IOD) en het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie.

3. Welke omstandigheden omtrent het gedrag van de doelgroep vormen risico's op fraude?
4. Welke risico's op het gebied van toezicht en handhaving kunnen onderscheiden worden?
5. Welke aanbevelingen kunnen er worden gedaan rond wetgeving, gedrag van de doelgroep en de inrichting van het stelsel van toezicht en handhaving om risico's op fraude in het wetsontwerp te ondervangen?

1.1.4 Werkwijze

Voor het beantwoorden de onderzoeksvragen is gebruikt gemaakt van documentanalyse, een expertmeeting en verdiepende interviews.

1.2 Fraudegevoeligheden in huidige systeem en weergave nieuwe systeem

[...]

1.3 Risico's op fraude in basisontwerp

Risico	Beheersmaatregel(en)
Onduidelijkheid over verantwoordelijkheden voor gegevensaanlevering bij aanvraag	o Bepaal verantwoordelijkheden van koi en ouders voor de juistheid van de voor het contract gebruikte gegevens.
Onduidelijke eisen aan vorm en inhoud van contract	- o Stel dusdanige eisen aan het contract dat duidelijk blijkt dat de ouder verantwoordelijkheid neemt voor het contract dat hij/zij ondertekent en is wie hij/zij zegt te zijn: • Het contract moet hiervoor de contactgegevens van de ouders, bsn-nummers en handtekening bevatten. • Ter accordering van de ouder liever geen vinkje aan laten klikken, maar werken met een digitale handtekening of inloggen via digid.
Factureren vooraf verzwakt bewijsmogelijkheden achteraf	- o Houd het aantal mogelijkheden in de wetgeving beperkt, hoe ingewikkelder de wetgeving (voor- én achteraf factureren), hoe lastiger fraude te achterhalen is. - o Om bewijzen van opzet bij misbruik te faciliteren verdient achteraf factureren verplicht stellen de voorkeur.
Ontbrekende of onjuiste gegevens uit basisregistraties	- o Geef DUO eigen mogelijkheden om juistheid gegevens uit basisregistratie te controleren. - o Heb oog voor de beperkte controleerbaarheid van het aantal gewerkte uren. - o Stel duidelijke regels voor het partnerbegrip. - o Bepaal hoe om te gaan met werknemerschap zelfstandige ondernemers. - o Ga bij buitenlanders die naar Nederland verhuizen uit van t-0 in plaats van t-2. - o Neem op in wetgeving dat buitenlandse inkomens door Belastingdienst geïndexeerd worden.
Recht op peiljaarverlegging lastig te controleren	o Heb aandacht voor de beperkte mogelijkheden tot controleren van aanvragen voor peiljaarverleggingen.
Onduidelijke definities van grondslagen waarop recht wordt	Schep duidelijkheid over het verband tussen historische inkomensgegevens (t-2) en actuele

vastgesteld	gegevens over werkzaam zijn.
Kans op lange doorlooptijden door aanvullende controles DUO bij ontbrekende gegevens basisregistratie	- Maak een reële inschatting van het aandeel aanvragen dat aanvullende controles zal behoeven. - Maak een inschatting in hoeverre controles gehandhaafd zullen kunnen worden.
Werkelijk aantal afgenomen uren lastig vast te stellen	Heb oog voor beperkte controleerbaarheid werkelijk aantal afgenomen uren, zowel in huidige als in nieuwe systeem.
Ontbrekende juridische onderbouwing voor combinatie databronnen	Zorg voor voldoende juridische mogelijkheden voor combinatie van databronnen. Regel dit in een zo vroeg mogelijk stadium.

1.4 Risico's op fraude omtrent de doelgroep

1.5 Risico's op fraude omtrent toezicht en handhaving

Risico	Beheersmaatregel(en)
Versnippering van toezicht vermindert slagkracht	Geef het toezicht zo compact mogelijk vorm, zonder mogelijk overbodige partijen in de keten die extra overdacht noodzakelijk maken.
Onvoldoende bestuursrechtelijke controle- en sanctiemogelijkheden	- De toezichthouder moet kunnen interveniëren door middel van controles ter plaatse, het eisen van (herstel)maatregelen en het opleggen van proportionele sancties. - Introduceer een medewerkingsverplichting en informatieplicht voor de onder toezicht gestelden. - Voorbeelden van sancties zijn: het opleggen van een boete, uitsluiting van aanvraag bij recidive en uitschrijving uit het LRKP.
Overgang naar nieuwe systeem brengt risico's voor gegevensoverdracht en verbreking bestaande samenwerkingsverbanden	- De nieuwe toezichthouder moet kunnen beschikken over alle relevante gegevens vanuit het vorige systeem dan wel deze kunnen opvragen. - Bestaande samenwerkingsverbanden dienen zo nodig voortgezet te worden vanuit de nieuwe toezichthouder.
Beperkte combinatie databronnen	- Creëer een geïntegreerd risicoprofiel op basis van gegevens van verschillende organisaties en actoren. - Overweeg koppeling gegevens aantal kindplaatsen GGD-DUO en gegevens inkomensbelasting Belastingdienst-DUO.
Onvoldoende mogelijkheden terugvordering	Onderzoek of bestaande mogelijkheden tot verrekening van onterecht uitbetaalde toeslagen met andere subsidies of belastingen een plaats moeten krijgen in het nieuwe systeem.
Onvoldoende meldingsmogelijkheden	- Creëer een centrale meldingsmogelijkheid. - Rapporteer periodiek over binnengekomen meldingen aan relevante partijen.
	o
	o
	o

2 Inleiding

2.1 Aanleiding en doelstelling

2.1.1 Aanleiding

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) werkt momenteel een nieuwe financieringssysteem uit voor de kinderopvangsector. Dit doet SZW samen met de beoogde uitvoerder hiervan, de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO).

In de Kamerbrief *Kamerbesluit nieuwe financieringssysteem kinderopvang*³ beschrijft het kabinet de hoofdlijnen van het nieuwe systeem. De kern is dat de financiering van kinderopvang per 1-1-2018 rechtstreeks aan kinderopvanginstellingen zal worden verstrekt. Het nieuwe systeem vervangt het huidige toeslagensysteem, waarbij ouders een toeslag oftewel bijdrage ontvangen van de overheid die zij vervolgens inzetten om de kinderopvang te betalen.

Als onderdeel van de Rijksbrede aanpak fraude moet nieuwe ontwerpwetgeving getoetst worden op fraudegevoeligheid. Het ministerie van SZW heeft daarom het Platform bijzondere opsporingsdiensten⁴ verzocht een dergelijke fraude-risicoanalyse uit te voeren voor de nieuwe financieringssysteem in de kinderopvang.

2.1.2 Doelstelling

Doel van deze analyse is een inschatting te maken van de fraudegevoeligheden in het nieuwe systeem: welke risico's voor fraude kunnen wij onderscheiden in het basisontwerp, in de doelgroep die bij de wetgeving betrokken is en in de inrichting van toezicht en handhaving? Aanbevelingen die hieruit volgen om deze risico's in het wetsontwerp te ondervangen, kan SZW benutten om het wetsontwerp zo fraudebestendig mogelijk te maken. Het wetsontwerp is echter nog volop in ontwikkeling. In de analyse worden de ontwikkelingen tot aan najaar 2015 zoveel mogelijk meegenomen.

Na ontvangstdatum zal SZW de gesignaleerde risico's en de aanbevelingen verwerken in de ontwerpwetgeving. Vervolgens zal SZW het rapport, voorzien van een reactie op de belangrijkste conclusies en aanbevelingen, meesturen wanneer de wetgeving wordt aangeboden aan de Raad van State en de afdeling wetgevingskwaliteitsbeleid van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

2.2 Aanpak

2.2.1 Definities

Definitie fraude

Dit rapport richt zich op de manieren waarop *fraude* in het nieuwe systeem kan plaatsvinden en redenen waarom deze fraude niet gesignaleerd zal worden of waarom niet adequaat tegen fraude zal kunnen worden opgetreden. *Fraude* is een breed begrip en is niet zelfstandig strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht.

³ Kamerstukken II, 2014-15, 31 222, nr 227 (<http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2015D21484>)

⁴ Het Platform bijzondere opsporingsdiensten is een samenwerkingsverband van de vier bijzondere opsporingsdiensten (FIOD, ISZW-IOD, NVWA-IOD, ILT-IOD) en het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie.

Er is sprake van fraude wanneer opzettelijk zaken anders worden voorgesteld dan ze zijn, door op papier of digitaal een onjuiste weergave te geven van de werkelijkheid, met het doel het verkrijgen van (financieel) voordeel.

Dit correspondeert met de volgende strafbare feiten:

- Valsheid in geschrifte: het verstrekken van onjuiste gegevens (art. 225 Sr);
- Niet naar waarheid verstrekken van gegevens, anders dan valsheid in geschrifte, die relevant zijn voor de verstrekking, duur of hoogte van een tegemoetkoming (art.227a Sr);
- Niet tijdig verstrekken van gegevens in verband met die tegemoetkoming (art. 227b Sr);
- Verduistering (art. 321 Sr);
- Middelen die met een bepaald doel door of vanwege de overheid verstrekt zijn, aanwenden voor andere doeleinden dan waarvoor zij zijn verstrekt (art. 323a Sr);
- Oplichting (art.326 Sr).

Definitie risico

Een toekomstige gebeurtenis of situatie die het behalen van het doel of de doelstellingen in de weg staat⁵.

2.2.2 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag luidt:

Welke risico's op fraude met kinderopvangtoeslag kunnen wij bij de nieuwe financieringssysteem verwachten en welke aanbevelingen kunnen wij doen om deze bij het wetsontwerp te ondervangen?

Dit rapport behandelt de volgende deelvragen:

1. Welke risico's bieden de hoofdprocesstappen van de ontwerpwetgeving om te frauderen?
3. Welke omstandigheden omtrent het gedrag van de doelgroep vormen risico's op fraude?
4. Welke risico's op het gebied van toezicht en handhaving kunnen onderscheiden worden?
5. Welke aanbevelingen kunnen er worden gedaan rond wetgeving, gedrag van de doelgroep en de inrichting van het stelsel van toezicht en handhaving om risico's op fraude in het wetsontwerp te ondervangen?

2.2.3 Werkwijze

Voor het beantwoorden de onderzoeksvragen is gebruikt gemaakt van documentanalyse, een expertmeeting en verdiepende interviews.

In het kader van documentanalyse zijn eerder onderzoeken naar misbruik en oneigenlijk gebruik van kinderopvangtoeslag en het bredere functioneren van de wet kinderopvang, relevante beleidsstukken en relevante wet- en regelgeving geraadpleegd.

Als aftrap is een expertbijeenkomst georganiseerd met vertegenwoordigers van organisaties die over expertise beschikken omtrent fraude met kinderopvangtoeslag of hierop lijkende fraudefenomenen, te weten SZW, ISZW-IOD, DUO, Belastingdienst/Toeslagen, FIOD, Onderwijsinspectie en het Openbaar Ministerie.

Volgend op de expertsessie zijn verdiepende interviews gehouden met vertegenwoordigers van de bij de expertsessie uitgenodigde organisaties. De risico's die tijdens de expertsessie werden onderscheiden zijn in deze gesprekken verder uitgediept

⁵ Rapportage Risicoworkshop Fraudewerkgroep Wmo 2015. Verkenning risico's en beheersmaatregelen; aanpak fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik Wet maatschappelijke ondersteuning 2015.

en aangevuld. Hieraan namen naast de deelnemers van de expertsessie nog enkele aanvullende personen deel die extra kennis konden inbrengen.

De interviews zijn gehouden in de periode oktober-november 2015. De conceptverslagen van deze interviews zijn ter verificatie aan de respondenten voorgelegd.

2.3 Beperkingen

Deze fraude-risicoanalyse wordt uitgevoerd op een moment dat het ontwerp van het financieringsproces nog volop in ontwikkeling is. Ook het proces van toezicht en handhaving wordt ten tijde van de uitvoering van dit rapport vormgegeven. Als uitgangspunt van het systeem is de Kamerbrief van 5 juni 2015 genomen. Ontwikkelingen tot aan het najaar 2015 worden zoveel mogelijk meegenomen.

Bij de in dit rapport beschreven frauderisico's kan gezien het verkennende karakter van dit onderzoek niet met precisie worden aangegeven hoe vaak deze mogelijk zullen voorkomen.

Veel van de risico's, met name op het gebied van toezicht en handhaving, worden momenteel al meegenomen in de vormgeving van het toezichtstelsel.

Het gaat hier bijvoorbeeld om sanctiemogelijkheden voor de nieuwe toezichthouder. In het ontwerp van het financieel toezicht zoals weergegeven in de notitie 'Ontwerp financieel toezicht directe financiering kinderopvang' van de Projectgroep Toezichtketen worden al vele randvoorwaarden gesteld voor een effectief toezichtstelsel.

De risico's die in dit rapport worden beschreven wijzen op de risico's van het *niet* introduceren van bepaalde mogelijkheden voor de toezichthouder, het *niet* combineren van databronnen etc.

Het benoemen van deze risico's is nadrukkelijk niet het uitspreken van de verwachting dat al deze risico's werkelijkheid zullen worden.

3 Fraudegevoeligheden van huidige systematiek kinderopvangtoeslag en weergave nieuwe systeem

3.1 Inleiding

De afgelopen jaren is er regelmatig onderzoek uitgevoerd naar de risico's rond de regeling en uitvoering van de kinderopvangtoeslag. Zeer recentelijk is er door het FP - in samenwerking met ketenpartners – nog een bestuurlijke rapportage uitgebracht over de frauderisico's bij de geboorteaangifte van kinderen. Uit al deze rapportages blijkt dat de kansen op fraude bij het uitkeren van toeslagen blijven bestaan en dat een waterdicht systeem niet mogelijk is. Slim inspelen op kansen die het systeem biedt, en met name niet uit te sluiten mogelijkheden tot samenspanning, maken het niet mogelijk frauduleus handelen tegen te gaan en dus uit te sluiten.

Dat wil niet zeggen dat er de afgelopen jaren niet het nodige is veranderd. Vanwege een ongebreidelde groei van de uitgaven aan kinderopvang, onder meer vanwege het "formaliseren" van het traditionele "oppassen" door opa's en oma's is er het nodige veranderd. Zowel aan kant van de wet- en regelgeving, als in de uitvoering en het toezicht en de opsporing zijn er verbeteringen gemaakt en is er veel geleerd.

Voorbeelden van dergelijke veranderingen zijn de komst van een landelijk register voor kinderopvang en peuterspeelzalen (LRKP) met daarin opgenomen gastouders en gastouderbureaus, het stellen van hogere kwaliteitseisen aan gastouders en gastouderbureaus, het omlaag brengen van het maximaal aantal uren af te nemen kinderopvang per kind (230 uur) en het instellen van een maximumuurtarief (ca 6 euro, afhankelijk van het soort opvang en de instelling). Daarnaast zijn er koppelingen gemaakt tussen het recht op het aantal uren opvang resp. de hoogte van de vergoeding en het aantal gewerkte uren van ouders resp. het verzamelinkomen.

Ook in het toezicht en de opsporing is de afgelopen jaren veel geleerd en verbeterd. Waar toezicht op de kinderopvangsector aanvankelijk een nieuwe tak van sport was voor toezichthouder- en opsporingsdienst (Belastingdienst/Toeslagen en de FIOD) heeft men over een aantal jaren kunnen geleverd over fraudefenomenen, constructies en mogelijke fraude signalen. Het door Belastingdienst/Toeslagen vanaf 2010 gebruikte zelflerende systeem heeft detectie van fouten en verdachte gevallen ook verbeterd.

Ondanks alle verbeteringen is het huidige systeem complex voor burgers en instellingen. Hierdoor zijn er kansen op fouten en wordt fraude in de hand gewerkt.

3.2 Knelpunten in het huidige systeem

De Kamerbrief van SZW d.d. 5 juni 2015⁶ beschrijft de knelpunten van het huidige systeem.

- **Ouders veel verantwoordelijkheid:** ouders verantwoordelijk voor het aanleveren van de juiste gegevens en doorvoeren van wijzigingen en lopen financiële risico's als zij dit niet goed doen.
- **Complexiteit:** groot aantal grondslagen, toeslag wordt vooraf uitbetaald op basis van door ouders aangeleverde gegevens en het geschatte inkomen in het lopende jaar.

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2015/06/05/kabinetsbesluit-nieuwe-financieringssysteem-kinderopvang/kabinetsbesluit-nieuwe-financieringssysteem-kinderopvang.pdf>

Ouders moeten gegevens indien nodig gedurende het jaar wijzigen. Als ouder wijziging in het geschatte inkomen (geïndexeerd door BD) niet doorgeeft, blijft het eerder geschatte inkomen de basis voor het voorschot van het komende jaar.

- **Gebruik van actuele inkomen:** Doordat recht op toeslag uiteindelijk uitgaat van actuele inkomen weten ouders pas laat (op z'n vroegst 2e helft van volgende jaar) welke netto kosten zij moeten betalen. Zij krijgen in veel gevallen te maken met terugvorderingen.
- **Groot aantal mutaties maakt complex:** ouders moeten veel andere mutaties doorgeven: hoogte van kinderopvangtoeslag afhankelijk van vorm van opvang, aantal uren opvang, prijs van opvang per uur. Leidt tot veel beschikkingen (70% ouders heeft te maken met wijzigingen).

Achtergrondinformatie

Kerngegevens	
	2016⁷
Uitgaven kinderopvangtoeslag	2,4 mrd
Gebruik & aantal huishoudens	428.000
	2014⁸
Locaties kinderdagverblijven	6.382
Locaties buitenschoolse opvang	6.373
Locaties gastouders	37.482
Aantal gastouderbureaus	711
Aantal peuterspeelzalen	2.807

Informatie toezicht gastouderbureaus 2014⁹

Toezicht 2014	Aantal	Omvang (mln)
Aantal instellingen	4000	
- waarvan GOB	700	
- waarvan GOB extra toezicht	87	
- waarvan niets aan de hand	53	
- waarvan onjuist, geen fraude	18	
- waarvan onjuist en lopend onderzoek	7	
- waarvan onjuist en fraude KOT	7	7
- waarvan onjuist en fiscale fraude	2	

3.3 Fout- en fraudegevoeligheden van het huidige systeem

⁷ SZW-begroting 2015

⁸ Brancherapport kinderopvang, november 2014

⁹ <http://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=ac8a1c10-0c9f-4789-8847-95ca38c26263&title=Reactie%20op%20verzoek%20van%20het%20lid%20Siderius%2C%20gedaan%20tijdens%20de%20Regeling%20van%20Werkzaamheden%20op%2015%20april%202015%20over%20fraude%20met%20kinderopvangtoeslag%20door%20gastouderbureaus.pdf>

¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2015/06/05/kabinetsbesluit-nieuwe-financieringssysteem-kinderopvang/kabinetsbesluit-nieuwe-financieringssysteem-kinderopvang.pdf>

¹¹ Gastouderopvang en kinderopvangtoeslag, Risico's op misbruik en oneigenlijk gebruik, Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, 1 september 2008.

In de kamerbrief van SZW 2015¹⁰, maar ook in eerdere analyses van de SIOD uit 2008¹¹ en de FIOD 2012¹² en de evaluatie kinderopvang 2012 blijken fout- en fraudegevoeligheden binnen het huidige systeem.

De huidige toeslagsystematiek is om een aantal redenen gevoelig voor fouten en fraude:

1. Zelfgemaakte schattingen ouders: In het huidige systeem ontvangen ouders kinderopvangtoeslag op basis van zelfgemaakte schattingen voor inkomen, het aantal af te nemen uren, het soort opvang, het aantal gewerkte uren en de uurprijs. Dit biedt gelegenheid voor een al dan niet bewust verkeerde invoer van gegevens, zonder dat de kinderopvanginstelling hiervan op de hoogte is. De ouder kan hiermee ten onrechte te hoge voorschotten aanvragen.
2. Voorschotregeling: De kinderopvangtoeslag is een voorschot, waarbij voor een groot deel achteraf gecontroleerd wordt. Het risico bestaat dat onrechtmatig ontvangen toeslag na afloop van het jaar en soms pas jaren later geconstateerd en teruggevorderd wordt.
3. Rechtstreekse uitbetaling ouder(s): De kinderopvangtoeslag wordt rechtstreeks op de rekening van de ouder gestort, die daardoor de mogelijkheid heeft en in de verleiding kan komen om de kinderopvangtoeslag aan andere zaken dan aan kinderopvang uit te geven.
4. Gelijkgerichte belangen: Kwaadwillende ouders en instellingen hebben op dit moment gelijkgerichte belangen. Als ouder en instelling een contract afsluiten voor meer uren dan er daadwerkelijk aan opvang wordt afgenomen, krijgt de ouder meer kinderopvangtoeslag op zijn rekening gestort en de instelling meer betaald door de ouder. Ouder en instelling delen in dit geval vaak de onterecht ontvangen toeslag, waardoor de ouder netto geen extra kosten heeft en de instelling meer verdient, gefinancierd uit een onterechte claim op de kinderopvangtoeslag.
5. Onbewust handelen ouders: Daarbij komt dat ouders zich niet altijd bewust zijn van wat wel en niet mag. Instellingen met frauduleuze bedoelingen kunnen hiervan profiteren.

3.4 Doelstellingen van het nieuwe systeem

Met de invoering van het nieuwe systeem voor de kinderopvangtoeslag wordt beoogd het gebruiksgemak voor ouders en instellingen te vergroten en tegelijkertijd het fouten- en frauderisico te beperken. De nieuwe systematiek rust op twee pijlers, (1) een rechtstreekse financiering van kinderopvanginstellingen en (2) een inkomensafhankelijke ouderbijdrage gebaseerd op een vastgesteld inkomen in jaar t-2.

1. In grote mate gebruiken van gegevens in basisregistraties: In het nieuwe systeem wordt het recht op overheidsfinanciering bepaald op basis van reeds bekende gegevens. De ruimte voor fouten en fraude door ouders wordt dus ingeperkt.
2. Vaststelling recht ouders o.b.v. controle gegevens vooraf: Bij het nieuwe systeem vindt de controle zoveel mogelijk vooraf plaats. De rechtmatigheid wordt dus zoveel als mogelijk van tevoren vastgesteld.
3. Financieringsstroom opvanginstelling via uitvoeder: De financieringsstroom loopt niet langer via de bankrekening van de ouder. De mogelijkheid voor ouders om de overheidsbijdrage voor de kinderopvang aan andere zaken uit te geven verdwijnt.
4. Volgtijdelijke afhankelijkheid financiering ouder en opvanginstelling: Ouder en instelling krijgen een tegengesteld belang in het beoogde nieuwe systeem. De overheidsbijdrage wordt alleen voldaan op basis van facturen waarvan de ouder

¹² Betreft een niet openbaar rapport

¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2015/06/05/kabinetsbesluit-nieuwe-financieringssysteem-kinderopvang/kabinetsbesluit-nieuwe-financieringssysteem-kinderopvang.pdf>

¹¹ Gastouderopvang en kinderopvangtoeslag, Risico's op misbruik en oneigenlijk gebruik, Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, 1 september 2008.

daadwerkelijk zijn of haar deel betaalt. Als een instelling teveel uren in rekening brengt om zo extra overheidsbijdrage te ontvangen, zal de ouder vooraf een hogere rekening te zien krijgen en hierover eerst de instelling en vervolgens DUO aanspreken.

5. Opwerpen drempel samenspanning: Het risico van samenspanning tussen ouder en instelling bestaat ook bij directe financiering. Verschil is dat de tegengestelde belangen het voor fraudeurs ingewikkelder maakt, omdat de kost voor de baat uitgaat. Individuele ouders moeten elke maand eerst hun ouderbijdrage voldoen, voordat de frauderende instelling gefinancierd wordt.
6. Intensief toezicht door controles en sancties: Bij directe financiering is voor manipulatie van contractgegevens vrijwel altijd betrokkenheid van de ouders nodig, omdat als de instelling minder opvang verleent dan zij opgeeft en de ouders dus voor meer uren een ouderbijdrage betalen, dan dat zij nodig hebben. De vaststelling hiervan is mogelijk door het instellen van (onaangekondigde) controles bij kinderopvanginstellingen en harde sancties bij overtredingen.
7. Bekostiging niet op basis van contracturen, maar via facturatie: Betaling van kinderopvangtoeslag aan opvanginstelling vindt plaats op basis van gerealiseerde uren. Bij facturering vooraf zal als nodig verrekening plaatsvinden.
8. Gebruik van digitale wallet moet leiden tot beter inzicht: met een goed werkend digitaal proces en inzage in opgevoerde gegevens in de wallet moeten zowel ouders als opvanginstelling beter (in)zicht hebben op gegevens en de informatie- en betaalstroom rond de kinderopvangtoeslag.

Verbeteringen in het fraudetoezicht

Naast een verbetering van de informatie-uitwisseling tussen ouders, opvanginstelling en de uitvoerder biedt de nieuwe regeling verbeteringen voor het toezicht.

- Directe financiering biedt mogelijkheden verstevigen van het fraudetoezicht: Controle van en toezicht op de gastouderopvang is tot dusver niet altijd effectief, omdat controle achter de voordeur problematisch is. De toezichthouder kan niet altijd goed vaststellen of opgegeven en gefinancierde opvang daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. De invoering van directe financiering biedt op een aantal punten mogelijkheden om fraudetoezicht, ook op de gastouderbranche, te verstevigen.
- Relatie overheid met gastouderbureau: De overheid krijgt een rechtstreekse relatie met het gastouderbureau, in plaats van dat deze via de ouders loopt. Dat betekent dat frauderende gastouderbureaus eenvoudiger en sneller rechtstreeks aangepakt kunnen worden, omdat er meer zicht is op de financiële stromen.
- Eisen stellen aan administratie gastouder(bureau): De rechtstreekse relatie tussen overheid en gastouder(bureau) biedt de basis om eisen te stellen aan de financiële administratie zelf en aan de transparantie van de financiële administratie.
- Directe aanpak toezichthouder: Instellingen die fraude faciliteren of initiëren kunnen rechtstreeks worden aangepakt door de toezichthouder. Bezien wordt nog of en hoe bestuurders tegen wie fraude wordt bewezen zelf aansprakelijk kunnen worden gesteld.
- Gebruik van "lessons learned": De inzichten uit het project 'Kwaliteitsverbetering gastouderbureaus' vormen input voor de beleidsdoorlichting en evaluatie kinderopvang. De beleidsdoorlichting kijkt onder naar de robuustheid van het systeem en de vraag of het systeem van kinderopvang nu en in de toekomst voldoende toegerust is om misbruik te voorkomen. Hierbij ligt de focus in het bijzonder op de gastouderopvang, en specifiek in de familiekring. De beleidsdoorlichting kijkt toe op de situatie in Vlaanderen, waar opvang in familieverband expliciet is uitgesloten van overheidsfinanciering. De uitkomsten van dit traject zullen zoveel mogelijk worden meegenomen in de verdere uitwerking van directe financiering.

3.5 Voorgestelde proces van directe financiering

Het voorgestelde proces kan worden opgedeeld in de volgende drie samenhangende basisprocessen:

1. Aanmaak en beheer van het account & vaststelling recht;
2. Financieringsproces (van factureren tot betalen);
3. Voor zover nodig: een jaarlijks afrekenproces, tevens continuering/bijstelling.

Ad 1. Aanmaak en beheer van het account incl. vaststelling recht

- Het betaalproces vangt aan met de ontvangst door DUO van een opvangovereenkomst tussen een kindercentrum/gastouderbureau en een vraagouder. In deze overeenkomst presenteren zich twee verbindende partijen die door middel van het versturen van de opvangovereenkomst een aanvraag bij DUO doen tot het vaststellen en uitvoeren van de financiering door het rijk voor kinderopvang.
- De opvangovereenkomst moet de volgende elementen bevatten:
 - Datum;
 - Naam adres woonplaats kinderopvanginstelling;
 - Naam adres woonplaats ouders;
 - Naam adres woonplaats en geboortedatum kind;
 - Opvangsoort;
 - Verwacht aantal opvanguren per jaar;
 - Verwacht aantal dagdelen per week;
 - Ingangsdatum en einddatum overeenkomst;
 - Uurtarief, prijs per maand of per jaar;
 - Ondertekening door opvanginstelling en vraagouder.
- Na vaststelling van voldoen aan procedurele vereisten aanvraag volgt een inhoudelijke beoordeling. Dit kan alleen op basis van juiste informatie en is grotendeels gebaseerd op informatie uit basisregistraties. Om over te gaan tot vaststelling van een recht mag geen informatieaspect ontbreken. Onjuiste informatie leidt tot afwijzing per beschikking, (enigszins) onvolledige informatie leidt tot navraag. Positieve verificatie van volledige gegevens leidt tot een positieve beschikking richting ouders en kinderopvanginstelling.

Ad 2. Financieringsproces

- Een kinderopvangcentrum/gastouderbureau dient via het betaalportaal maandelijks een factuur in ter verkrijging van een vergoeding voor de geleverde opvang. DUO controleert of deze factuur binnen de budgettaire marge van het vastgestelde recht valt, stelt de vraagouder in kennis van de vereiste eigen bijdrage en betaalt de factuur na ontvangst van de ouderbijdrage. Zonder ontvangst ouderbijdrage geen uitkering opvanginstelling.
- Kindercentra/gastouderbureaus kunnen - na de maand waarin een factuur werd ingediend - binnen drie opvolgende maanden correcties verwerken. Na deze termijn zijn correcties niet meer toegestaan.
- Het controleren van de gerealiseerde opvang kan alleen ter plaatse. De toezichthouder verifieert of de facturen gedurende het lopende jaar te herleiden zijn uit de administratie van het kindercentrum of gastouderbureau. De toezichthouder moet zich hiertoe onaangekondigd toegang kunnen verschaffen tot genoemde administratie, waar deze zich ook bevindt. Hij beoordeelt de administratie aan de hand van duidelijke eisen.
- Bij een vermoeden van een onterechte toekenning van kinderopvangtoeslag aan de

ouder of het een te lage kan de uitvoerder de vergoeding aan de kinderopvanginstelling geheel of gedeeltelijk opschorten.

Ad 3. Voor zover nodig: een jaarlijks afrekenproces, tevens continuering/bijstelling.

- Na een jaar vindt verificatie plaats van de uitgekeerde overheidsbijdrage aan de hand van definitieve gegevens over het aantal opvanguren en het inkomen. Dit uiteraard voor zover van toepassing, omdat dit systeem in principe uitgaat van het vaststaande inkomensgegevens van t-2. De verificatie leidt tot ofwel vaststelling van de uitgekeerde overheidsbijdrage (deze was juist) of verrekening van teveel of te weinig betaalde overheidsbijdrage met de eerstvolgende betaling(en).
- Herziening van de eigen bijdrage vindt plaats indien de overheidsbijdrage stopt (kinderopvang stopt) en er teveel is betaald. Uitgangspunt is dat onverschuldigde betaling niet mag plaatsvinden en altijd aanleiding is tot terugvordering/herziening of, zo mogelijk, verrekening. Jaarlijks doorlopen alle overeenkomsten dezelfde (geautomatiseerde) verificatie.

4 Risico's op fraude in basisontwerp wetgeving en financieringssystematiek

4.1 Risico's op fraude in basisontwerp wetgeving en financieringssystematiek

4.1.1 *Onduidelijkheid over verantwoordelijkheden voor gegevensaanlevering bij aanvraag*

In de Kamerbrief staat dat kinderopvanginstellingen bij directe financiering een belangrijke rol krijgen, omdat zij verantwoordelijk worden voor de aanlevering van contractgegevens (zoals het aantal uren opvang, de uurprijs en de ingangs- en einddatum) en het werkelijk aantal afgenomen uren aan DUO. De gegevens van de ouders worden door DUO zoveel mogelijk overgenomen uit de basisregistratie.

In het huidige systeem start de aanvraag vanuit de ouders. Ouders kunnen bijvoorbeeld alleen toeslag aanvragen voor kinderen die gelinkt aan hen zijn in de basisregistratie.

In het ontwerp lijkt de kinderopvanginstelling (koi) het startsein te geven voor het administratieve proces door een contract op te sturen naar DUO.

Hier speelt een aantal risico's:

- De koi heeft geen inzage in gegevens van de ouders die de hoogte van de overheidsbijdrage bepalen: een werkgeversverklaring, het aantal gewerkte uren, of het kind formeel hoort bij de aanvrager.
- De ouder kan een contract laten opstellen op basis van een hoger aantal uren dan waar zij uiteindelijk overheidsbijdrage voor zal ontvangen. De ouder kan zich in dat geval eigenlijk een lager aantal uren veroorloven dan waar zij een contract voor opstelt met de koi.
- De koi kan dit niet controleren en zal enkel een contract kunnen opstellen op basis van de gegevens die de ouder opgeeft. De koi zal vervolgens haar bedrijfsvoering inrichten op het aantal uren die de ouder zich denkt te kunnen veroorloven.
- Na controle van het contract door DUO kan blijken dat de ouder recht heeft op een veel lagere overheidsbijdrage dan geïmpliceerd tijdens opstellen van het contract, bijvoorbeeld omdat de ouder minder uren werkt.
- Hier speelt de vraag of het kind tegen die tijd al meer uren kinderopvang heeft genoten dan waar de ouders overheidsbijdrage voor dachten te krijgen. Als dat het geval is, wie is er dan aansprakelijk voor de openstaande kosten?

4.1.2 *Onduidelijke eisen aan vorm en inhoud contract*

Voor een gedegen toets op rechtmatigheid is het noodzakelijk dat er duidelijke eisen worden gesteld aan de vorm en inhoud van de contracten tussen de koi en de ouder. Wanneer deze afspraken niet duidelijk worden vastgelegd is het bij een vermoeden van misbruik lastig om te acteren. Voor bewijslast in gevallen van misbruik is het van belang dat de ouder verantwoordelijk neemt voor het opgestelde contract en niet kan beweren dat dit contract 'buiten hem/haar om is gegaan'.

Om opzet bij misbruik te kunnen bewijzen moet het contract een aantal punten bevatten:

- Het contract moet het contactouders van de ouders, bsn-nummers en de handtekening van de ouder bevatten. Uit het contract moet blijken dat de vraagouder is wie hij/zij beweert te zijn.

- o De accordering van het contract moet ook duidelijk te linken zijn aan de aanvrager. Alleen een vinkje aanklikken in het formulier is hierbij niet voldoende, er kan beweerd worden dat het vinkje 'toevallig is aangeklikt'. Het zou beter zijn de ouder in te laten loggen via digid of een digitale handtekening te laten zetten.

4.1.3 *Facturering vooraf verzwakt bewijsmogelijkheden achteraf*

In de Kamerbrief staat dat kinderopvanginstellingen zelf de keuze hebben tussen voor- of achteraf factureren. Vooraf factureren kent uit fraude-oogpunt enkele nadelen:

- o Voor het bewijzen van opzet bij misbruik is het niet praktisch als er vooraf wordt gefactureerd, omdat het dan niet duidelijk is waar de ondertekenaar precies toestemming voor geeft.
- o Hoe ingewikkelder de wetgeving (bijv. zowel voor- als achteraf factureren mogelijk) hoe lastiger fraude te achterhalen is.

4.1.4 *Ontbrekende of onjuiste gegevens uit basisregistraties*

Voor het vaststellen van het recht op de hoogte van de overheidsbijdrage zal DUO zoveel mogelijk gebruik maken van gegevens uit de basisregistratie. Uit gesprekken gevoerd voor deze rapportage blijkt dat deze gegevens niet altijd juist of volledig zijn. Dit brengt risico's mee voor het vaststellen van de rechtmatigheid.

DUO kan niet actief controleren of de basisregistraties juist zijn, maar ervaring bij andere regelingen wijst uit dat dat de beheerders van basisregistraties (bijv. gemeenten) niet altijd scherp toezien op de juistheid en volledigheid. Voor een aantal gegevens die DUO nodig zal hebben om de rechtmatigheid te controleren zijn sterke aanwijzingen dat deze onvoldoende uit de basisregistraties gehaald zullen kunnen worden.

1) Gewerkte uren van de vraagouder:

- o DUO moet hiervoor gebruik maken van gegevens van de UWV. Er zijn aanwijzingen dat het aantal gewerkte uren voor een bepaalde doelgroep niet controleerbaar is en zal zijn. In het huidige systeem is dit ook een knelpunt. Er zijn signalen dat UWV de gegevens die zij binnenkrijgt m.b.t. gewerkte uren niet actief controleert.
- o Alle gegevens die niet uit de basisregistratie gehaald kunnen worden zullen met bewijsstukken moeten worden afgehandeld. Hiermee is gemakkelijker fraude mogelijk en dit brengt administratieve lasten met zich mee.
- o Omdat de controle op gewerkte uren zo arbeidsintensief (om te weten of iemand daadwerkelijk een x-aantal uren werkt is hele diepgaande controle nodig) is er een risico dat deze controle in de praktijk maar heel beperkt wordt uitgevoerd. Hier heeft DUO al ervaring mee rond de studiefinanciering.
- o Controle op het aantal gewerkte uren is in de praktijk beperkt uitvoerbaar.

2) Partnerbegrip:

- o Het 'AWIR' partnerbegrip is niet volledig controleerbaar voor constructies anders dan huwelijk en geregistreerd partnerschap.
- o Andere vormen van partnerschap, bijvoorbeeld samen een hypotheek hebben of samenwonen zijn moeilijk controleerbaar.
- o Voor de hoogte van de overheidsbijdrage kan het voordelig zijn een partner buiten beeld te houden.

3) Werk:

- o Het is niet duidelijk wat telt als werk. Deels kan de informatie of iemand werkt uit UWV-gegevens worden gehaald, maar deze informatie is niet volledig.
- o Zelfstandige ondernemers vormen hier een lastige groep.
- o Werkt iemand op een 0-uren contract bij een onderneming die eigendom is van

een familielid telt dit mogelijk ook mee als werkzaam zijn. Hiervoor bestaat onduidelijkheid.

4) Inkomens van buitenlanders die naar Nederland verhuizen:

- Inkomen bij t-2 voor personen die recent naar Nederland zijn verhuist is moeilijk te controleren.
- DUO moet dit dan controleren op basis van bewijsstukken die ouders aanleveren, maar de waarheid hiervan is erg lastig te achterhalen.
- Een kwaadwillend persoon kan bijvoorbeeld slechts enkele urenstrookjes opsturen van een uitzendbureau terwijl hij of zij meer werkzaam was.
- Inkomens uit het buitenland kunnen veel lager uitvallen dan gangbare Nederlandse inkomens, wat kan leiden tot hoge aanspraken op overheidsbijdragen.
- Een oplossing kan zijn: voor deze groep niet t-2 maar t-0 gebruiken wanneer zij een inkomen uit Nederland hebben.

5) Indexatie van buitenlandse inkomens van Nederlanders:

- Gegevens over buitenlandse inkomens zijn momenteel niet volledig te verkrijgen uit de basisregistratie.
- DUO heeft niet de mogelijkheden om buitenlandse inkomens zelf te indexeren. Hiervoor heeft DUO gegevensaanlevering nodig van de Belastingdienst.
- In de ontwerpwetgeving zal moeten worden opgenomen dat buitenlandse inkomens door de Belastingdienst worden geïndexeerd en dat de Belastingdienst deze gegevens aanlevert aan DUO.

4.1.5 *Recht op peiljaarverlegging lastig te controleren*

Bij een inkomensachteruitgang kunnen mensen volgens het ontwerp een peiljaarverlegging aanvragen. In plaats van t-2 wordt het recht dan vastgesteld op t-0. Hiervoor moeten aanvragers zelf bewijsstukken aanleveren.

- Het zal hier gaan om schattingen en zelf aangeleverde gegevens die lastig te controleren zijn.
- Twee jaar later kan er nog controle plaatsvinden, maar dan is terugvordering bij onterechte uitkering vaak moeizaam.
- Voor de peiljaarverleggingen zullen er herberekeningen volgen omdat mensen hun inkomen verkeerd hebben ingeschat.
- Zelfstandige ondernemers kunnen ook aangeven dat ze minder opdrachten verwachten en een peiljaarverlegging aanvragen. Een inschatting die een ondernemer maakt is lastig te controleren. Hier ligt een risico.

4.1.6 *Onduidelijke definities van grondslagen waarop recht wordt vastgesteld*

Er spelen enkele onduidelijkheden rond de definities op grond waarvan het recht wordt vastgesteld:

1) T-2

- Hoe wordt er omgegaan als t-2 veel hoger uitvalt dan t-0?
- Is het recht of alleen de hoogte vastgesteld op t-2? Waar wordt naar gekeken voor de actuele werksituatie (aantal uren dat men werkt)?
- Het ontwerp bevat een ingewikkelde combinatie tussen gegevens uit het verleden (t-2) en actuele situatie/gegevens over werkzaam zijn.

2) Opvanguur:

- Wat is de definitie van een opvanguur?
- Hoe gaat men om met blokuren?

4.1.7 *Kans op lange doorlooptijden door aanvullende controles DUO bij ontbrekende gegevens basisregistratie*

Als gevolg van ontbrekende of onjuiste basisadministraties zal DUO voor een aanzienlijk aantal aanvragen aanvullend bewijsmateriaal moeten opvragen.

- Dit kan leiden tot lange doorlooptijden.
- In een dergelijke situatie bestaat het risico dat geplande controles worden losgelaten, waardoor geld wel wordt uitbetaald maar een gedegen check op rechtmatigheid niet meer plaatsvindt.

4.1.8 *Werkelijk aantal afgenomen uren lastig vast te stellen*

In de Kamerbrief staat dat de overheidsbijdrage zal worden vastgesteld op basis van het werkelijk aantal afgenomen uren.

- In het huidige systeem blijkt dat het aantal afgenomen uren maar zeer beperkt is vast te stellen.
- Het is aannemelijk dat dit in het nieuwe systeem makkelijker te controleren zal zijn.

4.1.9 *Ontbrekende juridische onderbouwing voor combinatie data-bronnen*

Om de rechtmatigheid te kunnen vaststellen heeft DUO beschikking nodig tot data-bronnen van verschillende organisaties. Als de wet hier onvoldoende mogelijkheden toe biedt zal DUO niet kunnen beschikken over de benodigde informatie.

- Het is van belang deze toegang bij het wetsvoorstel al zoveel mogelijk vast te leggen, anders moet alle gegevensuitwisseling achteraf nog worden geregeld.
- De toezichthouder moet informatie kosteloos kunnen opvragen bij andere overheidsinstanties, zij moet updates krijgen van informatie, de informatieverstrekking moet tijdig gebeuren en de informatie moet actueel zijn.

4.2 **Beheersmaatregelen**

Risico	Beheersmaatregel(en)
Onduidelijkheid over verantwoordelijkheden voor gegevensaanlevering bij aanvraag	○ Bepaal verantwoordelijkheden van koi en ouders voor de juistheid van de voor het contract gebruikte gegevens.
Onduidelijke eisen aan vorm en inhoud van contract	○ Stel dusdanige eisen aan het contract dat duidelijk blijkt dat de ouder verantwoordelijkheid neemt voor het contract dat hij/zij ondertekent en is wie hij/zij zegt te zijn: • Het contract moet hiervoor de contactgegevens van de ouders, bsn-nummers en handtekening bevatten. • Ter accordering van de ouder liever geen vinkje aan laten klikken, maar werken met een digitale handtekening of inloggen via digid.
Factureren vooraf verzwakt bewijsmogelijkheden achteraf	○ Houd het aantal mogelijkheden in de wetgeving beperkt, hoe ingewikkelder de wetgeving (voor én achteraf factureren), hoe lastiger fraude te achterhalen is. ○ Om bewijzen van opzet bij misbruik te faciliteren verdient achteraf factureren verplicht stellen de voorkeur.

Ontbrekende of onjuiste gegevens uit basisregistraties	- o Geef DUO eigen mogelijkheden om juistheid gegevens uit basisregistratie te controleren. - o Heb oog voor de beperkte controleerbaarheid van het aantal gewerkte uren. - o Stel duidelijke regels voor het partnerbegrip. - o Bepaal hoe om te gaan met werknemerschap zelfstandige ondernemers. - o Ga bij buitenlanders die naar Nederland verhuizen uit van t-0 in plaats van t-2. - o Neem op in wetgeving dat buitenlandse inkomens door Belastingdienst geïndexeerd worden.
Recht op peiljaarverlegging lastig te controleren	o Heb aandacht voor de beperkte mogelijkheden tot controleren van aanvragen voor peiljaarverleggingen.
Onduidelijke definities van grondslagen waarop recht wordt vastgesteld	o Schep duidelijkheid over het verband tussen historische inkomensgegevens (t-2) en actuele gegevens over werkzaam zijn.
Kans op lange doorlooptijden door aanvullende controles DUO bij ontbrekende gegevens basisregistratie	- o Maak een reële inschatting van het aandeel aanvragen dat aanvullende controles zal behoeven. - o Maak een inschatting in hoeverre controles gehandhaafd zullen kunnen worden.
Werkelijk aantal afgenomen uren lastig vast te stellen	o Heb oog voor beperkte controleerbaarheid werkelijk aantal afgenomen uren, zowel in huidige als in nieuwe systeem.
Ontbrekende juridische onderbouwing voor combinatie databronnen	o Zorg voor voldoende juridische mogelijkheden voor combinatie van databronnen. Regel dit in een zo vroeg mogelijk stadium.

5 Risico's op fraude omtrent de doelgroep

5.1 Risico's op fraude omtrent de doelgroep

5.1.1 *Risico van inspelen op betalingsproblematiek bij ouders*

De nieuwe regeling veronderstelt het vooraf betalen van de eigen bijdrage van ouders voor kinderopvang. Tot op heden komt het voor dat ouders geen weet hebben van een te betalen eigen bijdrage en dit ook niet altijd doen. De nieuwe regeling wijst meer expliciet op de betaling van een eigen bijdrage, met name ook omdat de uitbetaling van de overheidsbijdrage aan de opvanginstelling hiermee samenhangt. De onwetendheid rond het moeten voldoen van een eigen bijdrage neemt daarmee af. Dat wil niet zeggen dat de bereidheid van ouders om deze eigen bijdrage te voldoen, danwel de financiële ruimte om dit daadwerkelijk te doen toeneemt ten opzichte van de huidige regeling. Sterker, er kan sprake zijn van verleiding door een opvanginstelling om ouders hierin tegemoet te komen en zodoende fraude in hand te werken. Gesignaleerde risico's betreffen:

- Kinderopvanginstellingen/gastouder(bureau) bieden ouders een tegemoetkoming (deels of volledig) aan voor de te betalen ouderbijdrage. Daarmee is voor KOI/gastouder een uitbetaling voor gefactureerde opvanguren gegarandeerd. Ouders kunnen hierbij worden verleid om meer gefactureerde uren te accorderen dan daadwerkelijk afgenomen uren in ruil voor de overname van de ouderbijdrage. Hierbij is sprake van een win-win situatie.
- Indien ouders in gebreke blijven van de eigen bijdrage en kinderopvanginstellingen/gastouder(bureau) toch allerlei kosten maken om de bedrijfsvoering te handhaven, kan er (politieke) druk ontstaan op de uitvoerder om alsnog uitbetaling te laten plaatsvinden. Als uitbetaling belangrijker wordt dan controle, is er het risico dat rechtmatigheid het onderspit delft.
- Indien kinderopvanginstellingen/gastouder(bureau) kunnen simuleren dat er ouders diensten afnemen – bijvoorbeeld door ID-fraude van ouders, aftrommeling gegevens als BSN-nummers en DigiD (denk aan kwetsbare groepen als laag-IQ, allochtoon in combinatie met digibetisme en/of slechte beheersing van de Nederlandse taal), maar in gebreke blijven van hun eigen bijdrage, dan kan vanuit bedrijfsvoeringaspecten de urgentie om tot uitbetaling van de overheidsbijdrage worden opgevoerd. In een meer gehaaid scenario voldoen de opvanginstellingen ook hier de ouderbijdrage zelf.

Aanbevelingen

- Zoveel mogelijk inzetten op resp. verplicht stellen automatische incasso van rekening ouders.
- Verifiëren of eigen bijdrage daadwerkelijk van rekening ouders komt en check doen op gebruikt IP-adres. Banken kunnen zien wie betaalt via hete IP-adres van de klant. Het matchen van IP-adressen kinderopvanginstelling en ouders kan wijzen op betalingen van ouders bij de instelling zelf.

5.1.2 *Risico misbruik van verzamelinkomen ouder(s) t-2*

Eén van de pijlers van de nieuwe regeling en systematiek is gebruikmaking van het verzamelinkomen van de ouder(s) op t-2. Zekerheid voor de ouder(s) klinkt op papier mooi, maar brengt tegelijkertijd een niet te onderschatten frauderisico met zich mee. Immers, bij een maximaal aantal te werken uren in jaar t, en een minimaal inkomen in

jaar t-2 maakt optimale trekking op de kinderopvangtoeslag mogelijk bij vooraf ingecalculeerd gedrag en tijdelijke aanwezigheid in Nederland (al dan niet op papier). Dit geeft de volgende mogelijke risico's op misbruik:

- Ouders die bewust lager inkomen suggereren in jaar t-2.
 - Denk aan ZZP-ers en ondernemers die kunnen spelen met neerslaan van hun jaarinkomen.
 - Ouder(s) moeten zelf komen met bewijsstukken, de uitvoerder moet dit controleren, maar ligt een risico van vervalsing op de loer.
 - Voorbeeld: iemand levert urenstrookjes van een uitzendbureau, maar stuurt deze slechts op voor een paar werkdagen, terwijl deze persoon meer heeft gewerkt.
- Gebruik van buitenlanders zonder inkomen in t-2 die recent naar Nederland zijn verhuist.
 - o Inkomen van buitenlanders is moeilijk te controleren. Als men aan de slag gaat in Nederland en kinderen inschrijft (al dan niet echt in Nederland) - dan kan 2 jaar maximaal beroep doen op de kinderopvangtoeslag. Na 2 jaar vertrek uit Nederland.
 - o Voor criminele bendes ligt hier een kans: samenspanning tussen de KOI en de zogenaamde vraagouder, de KOI kan gaan ronselen en een bus met personen naar Nederland halen, allemaal geen inkomen t-2. Er moeten wel andere voorwaarden zijn (werk hebben in Nederland), maar personen kunnen zich opgeven als ondernemers.
 - o Exporteerbaarheid van kinderopvangtoeslag maakt dit risico nog eens groter.
 - o Ook in dit scenario kan kinderopvanginstelling/gastouder(bureau) de ouderbijdrage betalen.

Aanbevelingen

- Wettelijke verantwoordelijkheid bij ouders en aanvragen van kinderopvangtoeslagen leggen voor feitelijke juistheid van gegevens.

5.1.3 Risico op samenspanning blijft bestaan

Samenspanning is een lastig risico om af te dekken en kan zich in verschillende vormen voordoen. Onderstaande risico's doen zich voor:

- Kinderopvanginstelling en ouder besluiten tot maximale aanvraag kinderopvangtoeslag in uren en tarief, maar gefactureerde uren zijn niet gerealiseerde uren. De kinderopvanginstelling vergoedt deels of geheel de ouderbijdrage.
- Gastouderbureau en gastouders maken onderdeel van eenzelfde familie en/of community.
 - o Er kan ingezet worden op gefingeerde opvang met hogere facturering, dan gerealiseerde opvang met verdeling van de opbrengsten.
 - o Er kan sprake zijn van helemaal geen opvang, maar puur opstrijken van toeslagen met een "façade" als kinderdagverblijf.
 - o Er kan sprake zijn van verleiding binnen de community en verstrekking van BSN-gegevens en relevante informatie om de fraude mogelijk te maken zonder dat er kinderopvang is verstrekt en/of er daadwerkelijk kinderen zijn (zitten bijvoorbeeld nog in het thuisland).
- Samenspanning tussen ouders in een samengesteld gezin met meerdere adressen, bankrekening, kinderen en werkrelaties.
- Onbewust samenspannen, waarbij er bijvoorbeeld sprake is van diefstal van DigiD-informatie van ouders en BSN-gegevens. Ouders zijn zich niet bewust van misbruik van hun informatie door derden die uit zijn op het binnenhalen van de kinderopvangtoeslagen.

Aanbeveling

- Het verbieden van opvang met familieleden in een gastouderconstructie. Hierbij kan een voorbeeld worden genomen aan Vlaanderen waar dit reeds is doorgevoerd.
- In het huidige stelsel staan er rekenmodules ter beschikking die het voor goed- en kwaadwillende burgers mogelijk maakt financiële scenario's door te rekenen voor de bepaling van de omvang van de kinderopvangtoeslag. Deze modules kunnen door kwaadwillende misbruikt worden. Een idee zou zijn om deze modules wel beschikbaar te stellen, maar slechts als ingelogd burger bij DigiD. Dit maakt traceren van vreemde gebruikspatronen van de module gemakkelijker traceerbaar.

5.1.4 Risico rond gebrek aan professionaliteit en financieel inzicht in de branche

Voor een deel van de gastouder(bureaus) en kinderopvanginstellingen kan een gebrek aan professionaliteit een rol spelen. Denk hierbij onder meer aan te weinig kennis over en aandacht voor het bijhouden een goede financiële administratie. Er is veel aandacht voor opleidingseisen van medewerkers, maar worden er ook eisen gesteld aan de bestuurders van de instellingen? In het voorgestelde nieuwe stelsel vindt facturering van gerealiseerde opvanguren achteraf door kinderopvanginstellingen plaats. Gegeven de benodigde voorfinanciering moet duidelijkheid bestaan over de financiële draagkracht van instellingen. De volgende risico's worden gezien:

- Beperkte professionaliteit bij (deel van) huidige spelers in kinderopvang-branche, met name een risico bij gastouder(bureau)s.
- Weinig draagvlak voor nieuwe administratieve taken in kinderopvangbranche en derhalve beperkte wettelijke waarborgen voor een strak "financieel" regime van een kinderopvanginstelling.
- Onvoldoende aandacht voor en check op financiële situatie van een kinderopvanginstelling. Met name vanuit de beoogde facturering van gerealiseerde uren achteraf moet er financieel draagkracht zijn bij de kinderopvanginstelling om voorfinanciering te kunnen dragen.
- Een beperkte financiële draagkracht van instellingen geeft ook een politiek risico. Vanuit de branche is er in een brief aan woordvoerders in de TK aandacht gevraagd voor mogelijke problematiek rond de nieuwe financieringsvorm, en ook is aandacht in de media gezocht. En een vergelijking met het PGB-debacle – al dan niet terecht – is snel gemaakt.

Aanbevelingen:

- Om beter zicht te krijgen op de kinderopvanginstelling zou er door de uitvoerder een check moeten plaatsvinden op de ontvangersadministratie incl. schuldenoverzichten van instellingen. Om over deze informatie te beschikken dient de uitvoerder met de Belastingdienst (EH&I) afspraken te maken.
- Gegeven de wens om het systeem eenvoudig te houden, en derhalve de aanbeveling te kiezen voor enkel de mogelijkheid voor een kinderopvanginstelling om achteraf daadwerkelijk gerealiseerde uren te factureren, maakt het belang om inzicht te hebben in de financiële situatie van instellingen groot. Zonder inzicht, geheid gedoe!
- Om er voor te zorgen dat kinderopvanginstellingen beschikken over een deugdelijke financiële administratie kan worden nagedacht over een vorm van "certificering" door de uitvoerder.
- Onderdeel van in het proces van "certificering" of kwalificering een screening van de bestuurders van de kinderopvanginstelling.

5.1.5 Onvoldoende zicht op volledig risicoprofiel doelgroep

Naast de fraude die er rond de kinderopvangtoeslag kan spelen is er vaak meer aan de hand bij de kinderopvanginstellingen en gastouder(bureau)s die willen frauderen. Hier kan onder meer worden gedacht aan het buiten de belastingen houden van inkomsten, omzet en winst. Ook zijn er combinaties te vinden met fraude met de kinderopvangtoeslag en andere toeslagen of toekenning van een PGB-budget. Los van de "verliezen" aan fraude met kinderopvangtoeslagen is er sprake van een grotere weglek. Door versnippering van beleid over verschillende departementen heen bestaat het risico dat er onvoldoende zicht is op het volledige risicoprofiel van de doelgroep en de hiermee gemoeide fraude.

Aanbeveling

- Gerichte aandacht voor en aanpak vanuit een keten, maar ook over domeinen heen om zicht te krijgen op een volledig risicoprofiel van de doelgroep en de daarmee gepaard gaande fraude.

5.1.6 Peuterspeelzalen nieuwe speler op de markt met nieuwe risico's

Vanaf 2016 wordt het voor ouders mogelijk om kinderopvangtoeslag aan te vragen voor het gebruik van peuterspeelzalen, die voor werkende ouders volledig gelijk worden gesteld aan kinderopvanginstellingen. Dit zal leiden tot een toename van het beroep op kinderopvangtoeslag, hetgeen zal worden gefinancierd vanuit thans verstrekte middelen aan gemeenten voor de voorschoolse opvang. Met deze beleidswijziging wordt een nieuwe doelgroep in het stelsel van de kinderopvangtoeslag geïntroduceerd. Nieuwe spelers brengen alleen vanwege hun onbekendheid in het huidige stelsel risico's met zich mee. En ook de kans op nieuwe fenomenen om via deze doelgroep misbruik te maken van het stelsel.

Aanbeveling

- Probeer inzichtelijk te krijgen welke mogelijke risico's zich voordoen met de toetreding van de peuterspeelzalen als nieuwe speler in het stelsel van de kinderopvangtoeslag.
- Houdt rekening met de nieuwe doelgroep van peuterspeelzalen bij de vormgeving van de handhavings- en toezichtketen.

5.2 Aanbevelingen

	Risico	Aanbevelingen
5.1.1.	Inspelen op betalingsproblematiek bij ouders	- Verplicht stellen automatische incasso; - Verificatie betalingen via IP-adressen.
5.1.2.	Misbruik van vastgesteld jaarinkomen t-2	- Wettelijke verantwoordelijkheid voor juistheid; gegevens voor aanvraag neerleggen bij ouders.
5.1.3.	Samenspanning (bewust en onbewust)	- Gastouderopvang binnen familiekring verbieden - Toegang tot rekenmodules afschermen

5.1.4.	Gebrek aan professionaliteit en financieel inzicht sector	- Wettelijke eisen/regelgeving rond financiële administratie instellingen; - In regelgeving screening van bestuurders instellingen vastleggen; - Informatie uitwisseling regeling om instellingen te kunnen beoordelen op financiële draagkracht en opvangen van voorfinanciering.
5.1.5	Onvoldoende zicht op volledig risicoprofiel doelgroep	- Kom tot een intensieve samenwerking in de keten en over domeinen heen.
5.1.6.	Peuterspeelzalen nieuwe speler met nieuwe risico's	- Investeer in kennis over sector en instellingen binnen de peuterspeelzalen om te komen tot een risicoanalyse van deze nieuwe speler in het stelsel van kinderopvangtoeslag.

6 Risico's op fraude omtrent toezicht en handhaving

6.1 Risico's omtrent toezicht en handhaving

6.1.1 *Versnippering van toezichtstaken vermindert slagkracht*

Bij de inrichting van het toezichtmodel zou het doel moeten zijn versnippering van toezichtstaken tegen te gaan.

- Wanneer de uitvoerder losgekoppeld wordt van de controle/inspectiedienst levert dit waarschijnlijk een minder slagvaardig toezichtstelsel op.
- Meerdere betrokken organisaties betekent meer overdrachtsmomenten en meer risico dat signalen van misbruik niet goed worden overgedragen.
- Het heeft grote voordelen om de uitvoering en het toezicht bij een organisatie te beleggen: informatie uit de uitvoering kan gemakkelijker worden gebruikt om risicoprofielen op te stellen en bij vermoedens van misbruik kan sneller worden geacteerd.
- De uitvoerder zou in dat geval adequate controle- en sanctiemogelijkheden moeten hebben.
- Wanneer de verantwoordelijkheid voor financiële controle zou worden toegekend aan de GGD speelt het risico dat de GGD momenteel niet is toegerust op het controleren van de financiële administratie. De GGD richt zich voornamelijk op de kwaliteit van de kinderopvang. Met een mogelijke uitbreiding van dit takenpakket moet terughoudend worden omgegaan.

6.1.2 *Onvoldoende bestuursrechtelijke controle- en sanctiemogelijkheden*

Wanneer de uitvoerder en toezichthouder worden gecombineerd, zoals aanbevolen in de voorgaande paragraaf, is de effectiviteit van het toezicht alsnog afhankelijk van de mogelijkheden van deze uitvoerder/toezichthouder op om te treden. Hieraan gerelateerd spelen de volgende risico's:

- 1) Onvoldoende controlebevoegdheden voor controlerende instantie:
 - DUO mag momenteel alleen toezichtstaken – zoals het afleggen van huisbezoeken – uitvoeren voor misbruik uitwonendenbeurs. De mogelijkheden van DUO zouden uitgebreid moeten worden wil DUO een toezichthoudende taak kunnen uitvoeren.
- 2) Geen wettelijke informatieplicht:
 - Wanneer bij controle nadere gegevens nodig zijn moet de toezichthouder deze kunnen opvragen bij alle relevante actoren (de kinderopvanginstelling, vraagouder en gastouder en gastouderbureaus).
 - Wanneer actoren niet meewerken moet de toezichthouder bepaalde sancties kunnen opleggen.
 - Ouders moeten ook verplicht worden door te geven dat er wijzigingen bestaan in hun situatie, zoals het krijgen van een partner of scheiding. Wanneer zij dit niet doen heeft de toezichthouder dan een grondslag op hen hierop aan te spreken.
- 3) Geen medewerkingsverplichting:
 - De relevante actoren moeten verplicht worden mee te werken aan controle.
 - Als controleurs niet worden binnengelaten moet controlerende instantie hier consequenties aan kunnen verbinden, zoals geen vaststelling recht of opschorting van betaling overheidsbijdrage.

- Wanneer je langsgaat bij een gastouder en hier als controleur niet wordt binnengelaten, moet er een mogelijkheid zijn een boete op te leggen.
- Als ouders noodzakelijke informatie niet tijdig aanleveren dan zou de kinderopvanginstelling niet moeten worden uitbetaald door DUO.
- De WAV (wet arbeid vreemdelingen) kent een vorm van medewerkingsverplichting. Het is mogelijk een boete te krijgen voor niet-medewerking of een opschorting van het recht.

4) Beperkte sanctioneringsmogelijkheden:

- Bij fraude moet het mogelijk zijn een boete op te leggen, bovenop de mogelijkheid terug te vorderen.
- Bij recidive moet de aanvrager ook uitgesloten kunnen worden van een nieuwe aanvraag tot overheidsbijdrage voor kinderopvang.
- Momenteel zijn de handhavingsmaatregelen van de Belastingdienst/Toeslagen richting bedrijven beperkt. De enige mogelijkheid is momenteel het hoofdelijk aansprakelijk stellen van de koi. In het nieuwe systeem zou er een bestuurlijke boete mogelijk moeten zijn voor koi's.
- Daarnaast is het van belang dat uitschrijving uit het LRKP (Landelijk Register Kinderopvanginstellingen) mogelijk is.

6.1.3 *Overgang naar nieuwe systeem brengt risico's voor gegevensoverdracht en verbreking bestaande samenwerkingsverbanden*

Een overgang van het toezichtstelsel brengt op zichzelf bepaalde risico's met zich mee:

- Aanslagen uit het laatste jaar van het oude systeem kan de Belastingdienst mogelijk niet meer verrekenen met andere toeslagen.
- Verzamelde informatie over risicovolle spelers in de kinderopvangbranche kan mogelijk niet gemakkelijk worden overgedragen.
- Momenteel worden personen vervolgd op basis van recidive – gericht op het doen van valse aanvragen en een poging tot oplichting. Hoe krijgt een nieuwe toezichthouder inzage in informatie over vorige verdenkingen?
- Tussen de Belastingdienst/Toeslagen, FIOD en FP bestaat momenteel een tweemaandelijks beleidsoverleg. Zal deze structuur in stand blijven?

6.1.4 *Beperkte combinatie databronnen*

Om misbruik te kunnen signaleren moeten bepaalde gegevens naast elkaar gelegd worden. Enkele voorbeelden zijn:

1) Gegevens van GGD over toegestane kindplaatsen:

- Wanneer gegevens van de GGD over het toegestane aantal kindplaatsen voor een instelling vergeleken kunnen worden met het aantal contracten dat voor deze instelling wordt ontvangen door de uitvoerder kunnen opvallende situaties gemakkelijker gedetecteerd worden.
- Momenteel houdt GGD het aantal toegestane kindplaatsen wel bij per instelling, maar wordt deze informatie niet actief gedeeld met de Belastingdienst of FIOD.
- De GGD info is openbaar, maar staat alleen geregistreerd in (openbare) rapporten. Er is geen databestand dat gedeeld kan worden, de informatie zou handmatig uit de rapporten moeten worden overgenomen.

2) Koppeling IB-gegevens:

- Er bestaat momenteel geen koppeling tussen de overheidsuitbetalingen aan gastouders en de inkomensbelasting die gastouders afdragen. Het geldt dat de overheid uitbetaalt aan gastouders zou in principe deels terug moeten keren in het systeem in de vorm van inkomensbelasting. In de praktijk blijkt dat gastouders beperkt belasting

opgeven. Een automatische koppeling van de facturen van gastouderopvang in de aangifte IB zou ervoor zorgen dat de geldstroom beter in beeld blijft en zou van gastouders verantwoording over het verdiende geld eisen. Hoe meer verantwoording afgelegd moet worden, hoe kleiner de mogelijkheden zijn te frauderen.

6.1.5 *Onvoldoende mogelijkheden terugvordering*

Het is van belang dat de toezichthouder voldoende mogelijkheden heeft voor terugvordering van onrechtmatig uitbetaalde overheidsbijdragen.

- In het huidige systeem kan de Belastingdienst onterechte kinderopvangtoeslagen verrekenen met andere toeslagen of belastingen.
- In een nieuw systeem moeten dergelijke mogelijkheden of in stand worden gehouden of dienen nieuwe terugvorderingsmogelijkheden te worden gezocht.

6.1.6 *Onvoldoende meldingsmogelijkheden*

Signalen van misbruik kunnen door verschillende instanties en actoren worden gedetecteerd. Deze meldingen moeten naast elkaar worden gelegd om patronen te herkennen.

- GGD, ouders, kinderopvanginstelling en de uitvoerder zouden allemaal toegang moeten hebben tot een meldpunt.
- Dit meldpunt zou ook terugkoppeling moeten geven aan melders.
- Een meldpunt zou ook een coördinatiepunt moeten zijn en moeten monitoren welke signalen er binnen komen.
- Daarnaast is een systeem van automatische meldingen mogelijk vanuit de systemen van de uitvoerder. Wanneer er bijvoorbeeld meerdere uitkeringen op een rekening binnenkomen zou hier een automatische risico-melding uit voort kunnen komen die ook naar het meldpunt wordt verstuurd.

6.1.7 *Problemen in uitvoering leiden tot betalingsgebrek en verminderde controles. (politiek gezien moet nieuwe systeem succes worden)*

Er bestaat een risico dat bij problemen in de overgang naar en uitvoering van het nieuwe stelsel de aandacht voor toezicht en controles verslapt resp. bewust wordt teruggeschoefd. Dit is recentelijk gebleken bij de invoering van het trekkingsrecht voor het PGB en de uitvoering bij de SVB. Niet op alle fronten zijn parallellen te trekken met de invoering van de nieuwe financieringssysteem voor de kinderopvangtoeslag, maar evenwel gaat het hier om een politiek gevoelig dossier. Wat als om redenen betalingen aan kinderopvanginstellingen uitblijven en/of forse vertraging oplopen, waardoor er risico's ontstaan op omvallende instellingen? Met daarnaast ouders die plotseling zonder opvangadres komen te staan voor hun kinderen, terwijl er wel sprake is van verplichtingen ten opzichte van werkgevers? De aandacht in de media en krantenkoppen laten zich raden....

6.1.8 *Scheiding in toezicht op kwaliteit en financiën levert onvolledig beeld op.*

In het huidige en beoogde stelsel is er een scheiding tussen toezicht op kwaliteit – dit ligt bij de gemeentelijke GGD-en – en het financiële toezicht. Hoewel de GGD-en op zich ook een rol hebben om toe te zien op deugdelijke administraties van instellingen, blijkt deze in praktijk door gebrek aan kennis en capaciteit zich amper te effectueren. Een nadrukkelijker invulling van financieel toezicht moet dus eerder worden belegd. Hoewel er nog geen partij direct is aangewezen, zou deze rol bij de beoogd uitvoerder (i.c. DUO) kunnen komen te liggen. Momenteel vindt onderzoek plaats naar een buitendienst van DUO incl. taken en bevoegdheden van een dergelijke buitendienst. Deze kunnen ook liggen op het vlak van financieel toezicht.

Er blijkt vaak een relatie te liggen tussen risico's op kwaliteit en financiële risico's. In dat opzicht is het van belang dat er een goede relatie, afstemming en kennis- en gegevensdeling bestaat tussen de toezichthouder op kwaliteit (de GGD-en) en de financiële toezichthouder (mogelijk DUO). Deze relatie, alsmede de taken en bevoegdheden van de toezichthouders in kwestie, moeten op voorhand in wet- en regelgeving goed worden geborgd.

6.1.9 *Onvoldoende communicatie richting doelgroepen.*

Ervaringen rond de invoering van het trekkingsrecht van het PGB, maar vast ook andere, leren dat communicatie richting betrokken doelgroepen van uitermate grote belang is. Het gaat om tijdige, heldere en ondubbelzinnige communicatie en verstrekking van volledige, op de situatie gerichte informatie m.b.t. tot gevolgen en consequenties van de stelselwijziging in de kinderopvangtoeslag. Hierbij moet rekening worden gehouden met de wijzen van communicatie, online incl. gebruik van social media en offline voor die situaties dat er bijvoorbeeld sprake is van digibetisme, maar er wel kansen liggen via radio, televisie en (gratis) kranten als Metro. Hierbij dient niet alleen aandacht te worden gegeven aan de rechten van aanvragers van kinderopvangtoeslag, maar ook aan de plichten incl. sancties op onterecht gebruik en bewust misbruik. Nu wordt vaak alleen de uitnodigende kant belicht, maar niet de represailles van misbruik. Er ontbreekt daarmee een balans in de communicatie en het sturen op juist gedrag.

6.1.10 *Onvoldoende fysieke controles.*

Er is onderzoek aangekondigd naar de mogelijkheden van een buitendienst voor DUO (als beoogd uitvoerder). Dit is een belangrijk onderdeel in de vormgeving van een financieel toezichthouder die in staat is tot het uitvoeren van fysieke controles. Ervaring met de sector over de afgelopen jaren heeft bewezen dat fysieke controles van uitermate groot belang zijn om echt te kunnen vaststellen of er sprake is van kinderopvang en eventuele misbruik daarvan. Bijvoorbeeld in het geval er sprake is van een "façade" en een schijn-kinderopvanginstelling is een check op het aantal kinderen wat echt wordt opgevangen (vs. opgegeven aantal kindplaatsen en uren) en een inkijk in de daadwerkelijke administratie (match opvanguren, aantal kinderen etc.) pas echt effectief in het aantonen van misbruik en fraude. Dit kan niet zonder capaciteit - en ontwikkeling van kennis en expertise van deze capaciteit - voor het uitvoeren van dergelijke controles.

6.1.11 *Onvoldoende aandacht voor bestuursrechtelijke handhaving en te grote verwachtingen van strafrechtelijk optreden.*

In de aanpak van fraude wordt in sommige situaties te snel gekeken naar een oplossing in strafrechtelijke sfeer. Dit doet enerzijds tekort aan het benutten van mogelijkheden in de sfeer van de bestuursrechtelijke handhaving, anderzijds gaat het om de inzet van een dure en bewerkelijke route van het strafrecht. Strafrechtelijk onderzoek, met bewijsvergaring en tenlastelegging vraagt veel aan capaciteit, luistert juridisch nauw en moet daar waar mogelijk ingezet worden als "optimum remedium". M.a.w. als voor het bereiken van impact en effectiviteit een bestuursrechtelijke route evenveel of een bijna even zo groot effect kan worden bereikt, dan ligt opvolging via het strafrecht niet voor de hand. Dit is geen dogma, impact en effect zal case-by-case moeten worden gezien.

6.1.12 *Accountantscontrole beperkt effectief.*

In het toezicht op instellingen in het nieuwe stelsel wordt aandacht gegeven aan de rol van de accountant en een (verplichte) accountantscontrole van jaarrekeningen voor grotere instellingen. Hoewel er een zeker nut kan uitgaan van accountantscontroles, worden deze beperkt effectief geacht om fraude tegen te gaan. Jarenlange ervaring leert dat accountantsverklaringen – al dan niet

bewust – rooskleuriger ogen dan de werkelijkheid. Naast dat er qua jaarrekeningen allerlei presentatie mogelijkheden voor instellingen bestaan om een bepaald en gewenst beeld voor te leggen. Geadviseerd wordt dan ook om aan accountsverklaringen niet teveel waarde te hechten en het - daar waar het aankomt op informatie over instellingen – te zoeken in andere datasets. Denk hierbij onder meer aan gegevens bij de Belastingdienst (EH&I) bekende informatie over de financiële stand van zaken van een kinderopvanginstelling. Specifieke aandacht hier vraagt overigens de doelgroep gastouders en gastouderbureaus. Wat is er van hen bekend bij accountants en Belastingdienst (EH&I)?

6.2 Aanbevelingen

	Risico	Beheersmaatregel(en)
6.1.1.	Versnippering van toezicht vermindert slagkracht	Geef het toezicht zo compact mogelijk vorm, zonder mogelijk overbodige partijen in de keten die extra overdacht noodzakelijk maken.
6.1.2.	Onvoldoende bestuursrechtelijke controle- en sanctiemogelijkheden	De toezichthouder moet kunnen interveniëren door middel van controles ter plaatse, het eisen van (herstel)maatregelen en het opleggen van proportionele sancties. Introduceer een medewerkingsverplichting en informatieplicht voor de onder toezicht gestelden. Voorbeelden van sancties zijn: het opleggen van een boete, uitsluiting van aanvraag bij recidive en uitschrijving uit het LRKP.
6.1.3.	Overgang naar nieuwe systeem brengt risico's voor gegevensoverdracht en verbreking bestaande samenwerkingsverbanden	De nieuwe toezichthouder moet kunnen beschikken over alle relevante gegevens vanuit het vorige systeem dan wel deze kunnen opvragen. Bestaande samenwerkingsverbanden dienen zo nodig voortgezet te worden vanuit de nieuwe toezichthouder.
6.1.4.	Beperkte combinatie databronnen	Creëer een geïntegreerd risicoprofiel op basis van gegevens van verschillende organisaties en actoren. Overweeg koppeling gegevens aantal kindplaatsen GGD-DUO en gegevens inkomensbelasting Belastingdienst-DUO.
6.1.5.	Onvoldoende mogelijkheden terugvordering	Onderzoek of bestaande mogelijkheden tot verrekening van onterecht uitbetaalde toeslagen met andere subsidies of belastingen een plaats moeten krijgen in het nieuwe systeem.

6.1.6.	Onvoldoende meldingsmogelijkheden	Creëer een centrale meldingsmogelijkheid. Rapporteer periodiek over binnengekomen meldingen aan relevante partijen.
6.1.7.	Problemen in uitvoering leiden tot betalingsgebrek en verminderde controles	Organiseer een hele goede aanpak in de keten, bij voorkeur gefaciliteerd door een externe van buiten.
6.1.8.	Scheiding in toezicht op kwaliteit en financiën levert onvolledig beeld op	Maak helder – en leg bij voorkeur vast in wet- en regelgeving – wat taken en bevoegdheden zijn de betreffende toezichthouders en hun onderlinge verbintenis.
6.1.9.	Onvoldoende communicatie richting doelgroepen	Bereid ruim op tijd en voldoende de communicatie (multi-channel) voor op de doelgroepen
6.1.10.	Onvoldoende fysieke controles.	Richt een buitendienst in met voldoende capaciteit, kennis en expertise om (vermoedens van) misbruik en fraude te kunnen detecteren.
6.1.11.	Onvoldoende aandacht bestuursrechtelijke handhaving en te grote verwachtingen strafrechtelijk optreden	Organiseer energie en betrokkenheid voor een integrale aanpak in de keten.
6.1.12.	Accountantscontrole beperkt effectief.	Hecht niet een te grote waarde aan accountsverklaringen, en zorg voor alternatieve informatiebronnen.

